

Jároli József

A NÉMETGYULAI RÓZSAFÜZÉR TÁRSULAT TÖRTÉNETE

1991 Rózsafűzér ünnepén volt egy évszázada, hogy a németgyulai Rózsafűzér Társulat hivatalosan is Élő-Rózsafűzér Társulattá alakult, részesülve a Szentolvasó imádkozásához kapcsolt búcsúkiváltságokban.

A török uralom alól 1695-ben felszabadult Gyula a Rákóczi szabadságharc után csaknem teljesen elpusztult. 1715-től van az első adatunk arról, hogy katolikus magyar családok telepedtek le a kamara engedélyével a városban.¹ A gyulai némettség első csoportját mátt a mezőváros és a megye nagyobb részének új földesura, Harruckern János György telepítette le 1724-ben.² A telepítési akció során toborzott némettség származási helyét nem tudjuk pontosan, az irodalom egyhelyütt Majna-Frankfurt tájékáról, másutt a Rajna két partján elterülő tartományokból, közelebbről a Rajna bal partjáról, Koblenz, Tier vidékéről származónak jelöli meg a beköltözőket, míg az érintett közösség a württembergi királyságból valónak tartotta magát.³ A városban élő némettség másik nagy csoportja az 1738-as pestisjárvány után talált új otthonra Gyulán. E második német betelepülés résztvevői bajor-osztrák eredetű családok, akik meghatározó szerepet játszottak Németgyula etnikai sajátosságainak kialakításában.⁴

A telepítő földesúr a németység lakóhelyéül a várost körülölelő Körös-ágak között elterülő egyik szigetet jelölte ki. Az így kialakult Németgyula, temploma védőszentjéről elnevezve József-város, 1734–1857 között önálló mezőváros, mintegy ikervárosa a magyar, a román lakosságot befogadó Magyargyulának.⁵ Az önálló város katolikus németisége azonban nem rendelkezett önálló plébániával, lelki gondozásuk irányítása a magyargyulai plébános joghatóságába tartozott. 1730 januárjától azonban már külön német káplánja volt a plébániának.⁶ A város központjában 1736-tól külön kápolnájuk volt, védőszentjei Szent Rókus, Rozália, Fábián, Szent Sebestyén és Szent József.⁷ Az első három patrónus választását a lakosságot állandóan fenyegető pestisjárvány motiválta, Rókus és Sebestyén szob-

¹ Scherer 1938. I. 259., 270., 272.

² Scherer 1938. I. 279–280., Steib 1924. 3.

³ Karácsonyi 1896. I. 459., Scherer I. 279., 289.

⁴ Scherer 1938. I. 290., Scherer 1941. 5–6.

⁵ Scherer 1938. I. 281., II. 142.

⁶ Steib 1924. 11.

⁷ Bielek–Czegledi 1986.

rai ma is megtalálhatók az 1863–1866 között épült németvárosi templomban, annak ellenére, hogy a templom védőszentje Szent József. (Megáldására 1866. Szentolvasó vasárnapján, akkor október 7-én került sor, e nap volt a templom búcsúnapja is.)⁸

A gyulai németiség szakrális néprajzát szinte alig kutatták eddig, sajnos számos jellegzetes szokás emléke is elenyészett, a népi vallásgyakorlat nyelve is a két világháború idejére már a magyar lett. Vallásos életüket jelentősen befolyásolta, hogy önálló templomuk a múlt század második feléig nem volt. A Magyarvároson lévő, ún. anyavárosi templomot közösen használták a magyarsággal, vasárnaponként felváltva volt magyar és német ének és prédikáció. A német hívek azonban közös ájtatosságokat anyanyelvükön nem tudtak tartani, így az előimádkozók, búcsúvezetők házában gyűltek össze a Szent József-templom felépüléséig, közös imára és éneklésre. A közös imák közül elsősorban a Rózsafüzért kell megemlítenünk, amelyet azért is mondtak közösen, mert sokan ebben az időben a németiség közül sem tudtak írni, olvasni, így a titkok felolvasása és az elmélkedés előszavas formájával éltek. Az új templom birtokbavétele után a németvárosi asszonyok is kezdeményezték a magyarvárosihoz hasonló Rózsafüzér Társulat megalakítását.⁹ A magánháznál imádkozó közösségek vezetői közti személyi ellentétek miatt csak 1887 januárjában mondhatták ki, hogy az eddig imáikat külön-külön végző közösségek egy testületet alkotnak, vezetőt választottak, közös szentmisét mondatnak, ha elegendő pénz gyűlt össze.¹⁰ Bázár Gyula, aki 1891–1894 között volt német káplán, kezdeményezte az egyházi hatóság által elismert és a rózsafüzér társulatok búcsúikváltságait elnyerő új társulat szervezését. 1891. október első vasárnap (október 4.) tartott nagygyűlésen bemutatta a domonkos rendtől kapott felhatalmazását a létrehozandó társulat igazgatására, ismertette a Rózsafüzér történetét, használt, imádkozásának módját, a búcsúikváltságokat, a társulat szervezésével kapcsolatos tudnivalókat. Felszólította a jelenlévő asszonyokat, „hogy ezután egyházilag szervezett, vezetett és megerősített Társulatot képezzenek.” A felhívás eredményeként a jelenlévő olvasós asszonyok által szervezett társulat igazgatója (Präses, Director) Bázár Gyula német káplán, fővezetőnő (Oberin) Schriffert Éva, vezetőnők (Führerinnen) Birkmayer Jozefa, Illich Anna (aki az időközben elhalt Engelhardt Erzsébet helyébe lépett), Berndt Éva. A társulati tagok (Mitglieder) a megalakulás napján 12 Rózsát alkotva 180-an voltak. Ugyanakkor született döntés a tagdíjról, a hónapok első vasárnapján az élő és a megholt tagokért mondatandó társulati szentmiséről, a titkok kiosztásának napjáról (hónap utolsó szombatja).¹¹ A fővezetőnő és az egyik vezetőnő közti ellentétek miatt Bázár Gyulának kellett határozottan közbelépni és az 1892. Mária nevenapján tartott közgyűlésen új fővezetőnő kijelölésével a viszály lehetőségét felszámolni. Itt terjesztette a tagság elé az igazgató azt a 10 pontos szabályzatot,

⁸ Steib 1924. 9.

⁹ A gyulai német Rózsafüzér Társulat jegyzőkönyve (RFT jkv.) A gyulai németvárosi Rózsafüzér Társulat rövid története 74–75.

¹⁰ RFT rövid tört. 81.

¹¹ RFT jkv. 1891. október 4.

amit minden tag németül kinyomtatva megkapott.¹² Összeállításánál a gyulai lel-kész-társá – Csicsay Alajos által összeállított és Gyulán 1893-ban kinyomtatott „Élő Rózsafüzér Társulat”-ról című könyvben foglaltakat vette alapul.¹³ Ebben a szer-ző a rózsafüzér társulatokra vonatkozó általános ismereteken kívül közli a ma-gyar társulatnál követett szokásokat is. (Ez utóbbiakat a német közösség módo-sítva vette át, vagy nem is élt vele.) Amint a német szabályzathoz fűzött megjegy-zésből kiderül, a társulat szervezeti felépítésénél maximálisan 225 taggal számol-nak, így a Rózsátó, illetve a Rózsakert tagjainak száma kevesebb az előírtnál.¹⁴

A társulat történetének összeállítását az tette lehetővé, hogy Bázár Gyula igaz-gató az alakulás időpontjáig részletesen leírta a társulat „Buch des heiligen Rosenkranz-Vereines” című jegyzőkönyvében az előzményeket, majd az alakuló üléstől 1944-ig kétszer is – több év kihagyással – újrakezdi a jegyzőkönyv vezet-tését utódai is. A kötet elejére Csicsay könyvét, a német nyelvű szabályzatot, a társulat német gyászénekének egy-egy nyomtatott példányát is bekötötték.¹⁵

A társulat igazgatói, az évente egy alkalommal tartott közgyűlés elnökei a né-metvárosi káplánok, vagy a gyulai plébános. (Utóbbi ilyen tevékenységéről csak egy esetben van tudomásunk.)¹⁶ Az egymást váltó német káplánok a domonkos rend illetékesétől kapták felhatalmazásukat, a nagyváradi latin szertartású püs-pöki hatóság tudtával és hozzájárulásával. Megbízatusukat igazoló okirat beszer-zéséről tájékoztatták a gyűlést az igazgatók.

A társulat tagjai közül egy fővezetőnőt és négy vezetőnőt választottak, vagy az igazgató kérte fel őket a tisztségre. Az első fővezetőnő (Oberin) Schiffert Éva, a német katolikus közösség ismert búcsúvezetője, előénekese volt, anyjától szerezte ilyen irányú ismereteit.¹⁷ A társulat tízpontos, 1892-ben elfogadott szabályzata szerint egy vezetőnőnek 3 Rózsája lehetett, korábban volt olyan vezetőnő is a meg-alakulás előtt, akinek 5-6 volt. „Vezetőnőnek olyanokat kell választani, kik jómó-dúak, s kik közbecsülésben vagy legalábbis közismertségben állnak” – határozta meg a szabályzat. (3. pont) Az 1942. október 4-i közgyűlésen a vezetőnő elneve-zés helyett az előmozdítót használták, létszámuk változatlan:

A fővezetőnő tartotta a kapcsolatot az igazgatóval, ő gyűjtötte össze a tagdíja-kat a vezetőnőktől és számolt el az igazgatónak, a tagok kéréseit a vezetőnők útján az Oberin közvetítette a társulat lelki vezetőjének.¹⁸ „A führerinek kötelme; a titkokat kiosztani és a tagdíjakat (4 fillér t.i. 2 krajcár havonkint) beszedni.” – írta elő a szabályzat 5. pontja.

A társulat a szabályzat értelmében évente egyszer, Rózsafüzér ünnepén társu-lati gyűlést, közgyűlést tartott. 1944. október 8-án kelt az utolsó feljegyzés a köz-

¹² 1892. szeptember 12., RFT jkv. 36.

¹³ Csicsay 1893.

¹⁴ RFT jkv. 1892. szeptember 12.

¹⁵ Római Katolikus Plébánia Levéltára, Gyula. Hasonló forrást ismertet Barna Gábor a kunszentmártoni Élő Rózsafüzér Társulat esetében is, amelyet 1851–1944 között vezettek. Barna 1991. 320.

¹⁶ RFT jkv. 1894. szeptember 30.

¹⁷ RFT rövid tört. 79.

¹⁸ RFT rövid tört. 125., Szabályzat 4.

gyűlésről, azóta írásos dokumentumot nem találtunk.¹⁹ Itt az elnök felolvasta a szabályzatot, megemlékezett az elhunyt tagokról, üdvözölte az újakat, intézkedett az esetleges panaszokra stb. Az elnök minden esetben a német káplán volt, azokat a közgyűléseket kivéve, amikor Gróh Ferenc plébános volt az igazgató.²⁰

A közgyűlés elején 1921. október 2-től – amint a jegyzőkönyv utal rá – a „Mutter Christi” kezdetű ének egy versszakát énekelték a kántor vezetésével. Az 1932. évi közgyűlésen említik a kezdéskor elmondott 3 Üdvözlég Máriaát is. A gyűlések zárásaként a tagok meghallgatták a plébános buzdítását a tizedek szorgalmas imádkozására és a fenti ének egy versszakát énekelték és 3 Ave-t mondtak el.²¹

A közgyűlésekről felvett jegyzőkönyvek nem készültek a hiteles jegyzőkönyv alakú kellékeinek alkalmazásával. Így legtöbb esetben hiányzik a helyszín meghatározása, csak 1942-ben írják le, hogy a mai Erkel-emlékházban működött iskolában, 1944-ben pedig a templomban volt a közgyűlés.²² Hasonlóképpen nem tüntetik fel a jelenlevők neveit, nagyon ritkán történik utalás arra, hogy hány fő vett részt. Hiányzik a jegyzőkönyvvezető, a tisztségviselők aláírása is.

A közgyűlések napirendje a szabályzathoz igazodott. Az elnöklő német káplán a tagok üdvözlése után az elhunyt tagokról emlékezett meg, majd az új tagokat köszöntötte. A társulat számbavétele a vezetőnők közreműködésével történhetett, az 1932. évi közgyűlésen a vezetőnők maguk számolnak be közösségük helyzetéről.²³ A társulati tagok név szerinti kimutatását három időpontból közli a jegyzőkönyv, mindig akkor, amikor új igazgató vette át a közösség lelki irányítását. Sajnos minden váltásnál nem készült névsor, egyes káplánok igazgatósága alatt még jegyzőkönyv sem. A megalakulás időpontjában, mint korábban jeleztük 12 Rózsa volt, 180 fővel, Bázár Gyula káplán igazgatósága alatt. 1894. szeptember 30-án, amikor Gróh Ferenc plébános vette át a társulat lelki vezetését, már 15 Rózsában 225-en imádkozták a Szentolvasót. Közel fél évszázad múlva, 1942. október 4-én, amikor Korompai János káplán átvette a társulat irányítását, Kempf Mátyásné, Schriffert Reinhardtné, özv. Hack Mártonné, Hack Reinhardtné előmozdítók irányítása alatt 210 tagja volt a német olvasós közösségnek.²⁴

A közgyűlés keretében történt meg a lemondott vezetőnő helyére újak választása.²⁵

A társulat tagjainak számbavételénél jelentették be a vezetőnők, ha Rózsájuk nem volt teljes.²⁶

1942 őszén a katolikus iskola V-VI. elemista leányai között szervezték meg a társulat gyermek tagozatát, amely három Rózsából állt, élén egy-egy diáklány előmozdítóval.²⁷

¹⁹ Csicsay 1893. 16., Szabályzat 10.

²⁰ RFT jkv. 1894–1896 közti közgyűlések jegyzőkönyvei.

²¹ RFT jkv. 1921. október 2., 1932. október 2., 1896. október 11.

²² RFT jkv. 1942. október 4., 1944. október 8.

²³ RFT jkv. 1932. október 2.

²⁴ A névsorok keltezése megegyezik a közgyűlésekével.

²⁵ RFT jkv. 1923. október 7., 1943. október 3.

²⁶ RFT jkv. 1933. október 8.

²⁷ RFT jkv. 1942. október 4.

A társulati igazgató kezelte a tagdíjakból, adományokból befolyt pénzeket. Minden nagy- vagy közgyűlésen részletes elszámolást adott a bevételek és a kiadások alakulásáról. (Néhány részletére a későbbiekben még kitérünk.)

A közgyűlések lelki programjai voltak az igazgató buzdító beszédei, amit az 1924. évi közgyűléstől allocutioként regisztráltak a jegyzőkönyvek, ismertetve az elmondott beszéd tartalmi kivonatát. Az alakulás butáni évekbén a Szűzanya tiszteletére, a megszentelt olvasón való imádkozásra hívta fel a figyelmet a Präses. 1895 októberében, amikor az egyházpolitikai harc eredményekért az egyházat súlyos veszteség érte (polgári házasság, állami anyakönyvezetés), buzdó imádkozásra szólította fel a társulat tagjait Gróh Ferenc plébános.²⁸ Steib János német káplán az első világháború után anyagi nyomorúságba, lelki szegénységbe süllyedt ország állapotáról beszélt, és a közös szeretetre buzdította az olvasós asszonyokat, aminek ki kellene terjedjen a társulaton kívül állókra is.²⁹ 1924. október 12-én tartott allocutiójában pedig a megelégedett emberről beszélt, akinek a földön nyugalmat a nyugodt lelkiismeretet és a tiszta szív adhat. Egy évvel később hollandiai élményeiről számolt be, ismertetve a Rózsafüzér imádkozásának ott megismert módját.³⁰ A buzdító beszédek a két világháború között a Rózsafüzér eredetéről, a hittitkokról, az emberiség nagy egyéniségeinek példájáról szóltak, akik előszeretettel imádkozták a Szentolvasót. (Bázár Gyula a társulati jegyzőkönyv elejére németül bemásolta a hittitkokról szóló beszéde kivonatát, azzal a szándékkal, hogy később a tagoknak felolvasható legyen).³¹ Szomorú aktualitása volt az 1944. október 8-i közgyűlés buzdító beszédének. Két nappal az oroszok bevonulása után, a front poklát túlélve a békéért kérte a tagok imáit és hálaadásra buzdította őket.³² A társulat tagjainak minden hónapban egy alkalommal kötelességük volt felkeresni a vezetőnőt és tőle átvenni az arra a hónapra számára kisorsolt titkot, német nyelvű titokcédulán, az olvasni nem tudók nyilván itt is előszóval.³³ Az 1891. évi alakuláskor a hónap utolsó szombatját határozták meg titkok átvétele napjául. A tagdíjakból befolyt összegből vásárolták meg a titokcédulákat, amelyek 1942-ig kizárólag német nyelvűek voltak. Az 1942. október 4-i közgyűlésen jelentették be, hogy hoztattak magyar nyelvű titkokat. A jegyzőkönyv szerint 1925-ben egy fiatalabb asszony vetette fel, hogy legyenek magyar nyelvű titkok, vagy átlépjének a magyar olvasós társulatba. Ekkor ígéretet tett az elnök magyar titokcédulák beszerzésére.³⁴ Az 1926. évi közgyűlésen az elnök azon kérdésére, hogy hiányolják-e a tagok a magyar titkokat, a vezetőnők azt a tájékoztatást adták, hogy nem sokan, mert a magyaron nincs meg az a búcsúimádság, ami a németen szerepel.³⁵ Jellemző az a kérés, ami 1943-ban hangzott el a cédulák betűméretével kapcsolatban; azt kérték ugyanis, hogy csináltassanak olyat, amelyen legalább fél centis betűk van-

²⁸ RFT jkv. 1895. október 13.

²⁹ RFT jkv. 1921. október 2., 1922. október 1.

³⁰ RFT jkv. 1925. október 18.

³¹ RFT rövid tört. Die Geheimnisse des heiligen Rosen Kranzes 53–71.

³² RFT jkv. 1944. október 8.

³³ Bálint S. 1974. 122.

³⁴ RFT jkv. 1925. október 18.

³⁵ RFT jkv. 1926. október 3.

nak, mert az öregek nem tudják elolvasni. Az elnök megígérte, hogy ha nem lehet kapni, helyben nyomtat ilyen „öregbetűs” titokcédulákat.³⁶ Erdemes szó szerint idéznünk a német káplán utasítását a titokcserére vonatkozóan, amelyet abban a beszédében ismertetett 1892 Mária neve napján, amikor az egymással rivalizáló fővezető és vezetőnő közti ellentétek felszámolásáról intézkedett: „Ennél fogva a vezetőnőknek semmi más kötelességük nincsen, és nem is szabad nekik semmi mást tenni, mint azt, hogy havonként egyszer, egy napon, melyet ők kitűzhetnek, és csakis ezen a napon gyűlhetnek össze a tagok, és ezen az egy összejövetelen kívül más összejöveteleket tartani nem szabad, és ezen az egy alkalommal mást tenni nem szabad, mint azt, hogy a „Vor der Theilung” ima elmondása után a vezetőnő csendben, minden szó nélkül, kiosztja a titkokat és a tagok azt csendben, minden szó nélkül átveszik s aztán a „Nach der Theilung” elimádkozása után csendben, minden szó nélkül hazamennek és a maga tizedét mindenki ott-hon végzi el.” Hasonlóan a magyar olvasós társulatokhoz a némettség is imával kezdte a titokcserét és végezte is. (L. a Rózsafüzér Társulatok nyomtatott, titokcse-re nyilvántartására szolgáló ívét.)

A titokcsere színhelye a vezetőnő lakása volt, 1923-ban az akkori kántor, Zimmer József indítványozta, hogy a másutt látott példa szerint a templomban folyton le a hónap elején. Nem tartották kivihetőnek, mert a szentmise végén különböző ajtókon távoznak és nem találkoznak a templom meghatározott pontján tartózkodó vezetőnővel.³⁸

A társulat költségén minden hónap első vasárnapján a Rózsafüzér Társulat élő tagjaiért, halottak napjának hetében egyik nap az elhalt tagokért mondatnak szentmisét.³⁹ Az 1892. évi szabályzat szerint nagyböjtben nem mondatnak társulati misét, azonban már 1893 februárjában az Oberin kezdeményezte, hogy legalább Gyümölcsoltó Boldogasszony napján mondathassanak misét, úgy ahogyan a magyar társulatnál szokásban van. A javaslat elfogadást nyert.⁴⁰ A misemondatás csak a szabályszerűen megalakult társulat életében volt rendszeresen, az első megalakulást (1887) követően csak akkor került rá sor, ha az Oberinnél összegyűlt annyi összeg, amiből misét mondathatott.⁴¹ A misére fordított összegből a kántort külön díjazták, „ha még szép Mária éneket (in solo) énekel”.⁴² A társulati miséken, a férfiak által alapított földrész társulathoz hasonlóan, az olvasós asszonyok is fákláztak.⁴³ A szentmiséken csak az asszonyok állhattak kezükben égő fáklákkal a szentélyben, férfiakat nem kérhettek meg erre, mivel 1893-ban, a határozat születésekor nem volt férfitag. Ugyanebben az évben olvashatjuk a kiadásokról szóló beszámolóban, hogy három darab gyertyafáklát készíttetett az elnök. 1896-ban Brendt Éva vezetőnő, aki a fáklákat kezelte és a fáklázásra az asszonyokat felkérte, lemondott. Lemondásá-

³⁶ RFT jkv. 1943. október 7.

³⁷ RFT jkv. 1892. szeptember 12.

³⁸ RFT jkv. 1923. október 7.

³⁹ Szabályzat 6.

⁴⁰ RFT jkv. 1893. február 2.

⁴¹ RFT rövid tört. 80–82.

⁴² RFT rövid tört. 98.

⁴³ RFT jkv. 1893. február 2.

nak tárgyalásánál olvashatjuk, hogy a Mária ünnepeken tartott szentmiséken is voltak fáklýások a társulati tagok közül. Gróh Ferenc plébános elfogadta a lemondást, mert már régen el akarta törölni ezt az asszonyok által behozott szokást, kimondva azt, hogy a szentmise alatti fáklýázást megszüntetik, a temetésekre kivihetik a fáklýákat, de a hozzátartozók gondoskodjanak fáklýavívókról.⁴⁴

Az 1892. évi szabályzat 5. pontja intézkedik a társulati tag temetésével kapcsolatos teendőkről: „Egy társulati tag temetésén a tagok, hacsak nagy akadály nincsen, tartoznak megjelenni, azon beszélgetni nem szabad, hanem az elhunytért az olvasót imádkozzák, de csak csendesen magukban. A sírnál az egy Miatyánkot és Üdvözlégyet a pappal hangosan mondják és a szokásos síréneket (...) éneklík. Ha a Rózsafüzér Társulatnak idővel saját zászlója és keresztje lesz, egy társulati tag temetésére azt ingyen kell kivinni. A fáklýákat a koporsó mellett rendes körülmények közt férfiak viszik.”⁴⁵ A temetéseken történő fáklýázás szokása még 1943-ban is megvolt, amikor a november 8-án elhunyt Kempf Mátyásné fővezetőnő temetésével kapcsolatban a következő megjegyzés olvasható a közgyűlés jegyzőkönyve utáni bejegyzésben: „A Társulat is kivonult a temetésre, és a Társulat fáklýáit is vitték a koporsó mellett”. Ugyanekkor új fáklýagondozót is megbízta. Mind a földrésztársulat, mind az olvasós asszonyok speciális gyertyafáklýát használtak, amely több vékonyabb gyertyából gyertyaöntő által készített világítóeszköz volt. A gyertyafáklýa testére szerelték fel az azon elcsúsztatható fogantyút, amelynek a vége a lecsurgást felfogó tányér volt.⁴⁶ Az olvasós társulat gyertyafáklýájának újraöntésére 1925-ben került sor, amikor 6 darab készült.⁴⁷ A lecsurgott gyertyaviaszt felfogták és az újraöntéskor felhasználták. A temetéseken használatos zászlókról nem tudunk, a szabályzat csak a beszerzésük lehetőségét említi.

Az olvasós asszonyok azonban a búcsújárásokon és a körmeneteken saját zászlójuk alatt vonultak fel, amelyek 1924-re már annyira elszakadtak, hogy a közgyűlés úgy döntött, amíg újak nem lesznek, nem visznek ki zászlót a körmenetre.⁴⁸ Egy év múltával azonban már az olvasható az elnöki beszámolóban, az új szöveget és „paszomántot” kapott zászlók költségeit kifizették a pénztárból.⁴⁹

Számos adománnyal segítették a társulat tagjai saját pénztáruk terhére a Szent József-templomot. 1896-ban a templomban lévő – azóta sajnos onnan már kikerült – Jézus szent Szíve és Szűz Mária szent Szíve képeinek újbóli aranyozásáért és azokra való két új koszorúért 20 forintot, 1932-ben egy ezüst füstölőt tömjéntartóval és egy szenteltvízhintőt vettek, 1934-ben, a ma is meglévő, az előteret a hajótól elválasztó egyik vasrácsra 300 pengőt, 1935-ben a Monstrancia megארanyoztatására 100 pengőt kötöttek. 1943-ban pedig a templom részére egy lila pluviálét vettek 306 pengőért.⁵⁰

⁴⁴ RFT jkv. 1896. október 11.

⁴⁵ Szabályzat 7.

⁴⁶ Járolí 1991., Marosán György (Gyula, Vár u. 8.) gyertyaöntő szíves közlése.

⁴⁷ RFT jkv. 1925. október 18.

⁴⁸ RFT jkv. 1925. október 18.

⁴⁹ RFT jkv. 1925. október 18.

⁵⁰ L. vonatkozó évek közgyűlési jegyzőkönyveit.

A gyulai magyarok és németek kedvelt búcsújáráhelyén Mária-Radnán a gyulaiak által állíttatott fájdalmas Szűzanya-szoborra 11 forintot adtak 1896-ban.⁵¹ Itt jegyezzük meg, hogy a radnai búcsújárás, a Szent József-templom saját búcsújára, a népi vallásosság egyéb jellemzőire vonatkozóan is sok értékes adatot szolgáltat a jegyzőkönyv, amivel ehelyütt nem foglalkozhatunk.

Mind a magyar, mind a német Rózsafüzér Társulat ma is működik Gyulán. A német társulat vezetője 1981-től Csomós Imréné Róth Erzsébet volt. 1993-ban 60 tagja volt, ami négy Rózsának felel meg. 1991-ben, a társulat megalakulásának 100. évfordulóján ünnepélyes hálaadó szentmise volt és emlék-szentkép is készült. A társulat tagjai a titokcserét a templomban, vagy a vezetőnő lakásán végzik. Sajnos közgyűlést nem tartottak, állandó helyük van az egyházközség Apor téren levő épületében. A titokcserekor kapott titokcédulákat már nem a hagyományos íven, hanem egy füzetbe feljegyezve tartja nyilván.⁵²

A társulat tagjai ma is a helyi közösség legaktívabb tagjai. Közülük kerülnek ki a templomot díszítő, gondozó asszonyok, akik időt, fáradságot nem kímélve munkálkodnak példás rendben tartott templomuk szépítésén.

Az elhalt tagok temetésén koporsójára egy nagy méretű barna szentolvasót helyeznek el, ami a szertartás végétől visszakerül a templomba és a lourdes-i Mária szobor-mellett a falra akasztva tárolják. A most használatos olvasót Csomós Imréné 1981-ben Lourdes-ből hozta a társulatnak. Használata már a II. világháború előtt is bevett szokás lehetett, mert a korábbi példány az 1948-ban Gyulán, Mindszenty hercegprímás részvételével tartott Mária-napok idején kallódott el. Zászlójuk most nincs, nem használnak.

A társulat tagjai Juhász János káplán ösztönzésére több éve már, hogy az esti szentmisék előtt közösen is elimádkozzák az aznapi Szentolvasót. Megünneplik a templom védőszentjének névnapját, Szent Rita tiszteletére ájtatosságot tartanak, ők szervezik a Szállást keres a Szent család ájtatosságot is, amelynek az első alkalma a templomban van a megáldott szentkép előtt. Legújabbban a Rosa Mystica ájtatosságok keretében végeznek engesztelést. Minden hónap első szombatján a társulat élő, utolsó szombatján a megholt tagokért mondatnak szentmisét.

Áldozatkészségüket a liturgikus öltözetek vásárlása, önzetlen karbantartása, szőnyegek vásárlása, a német földrésztársulat zászlójának a költségükön történt restaurálása, az orgonajavítás, a modern elektromos padfűtés költségeihez való hozzájárulás mutatja. S ami a legfontosabb, a gyulai némettség imaháttérét jelentik ma is, mint az egy évszázad alatt mindig.

⁵¹ RFT jkv. 1896. október 11.

⁵² A Rózsafüzér Társulat mai működésére vonatkozó adatok az időközben elhunyt Csomós Imréné Gyula, Stéberl A. u. 1. sz. alatti lakos szíves közlései, amiért ezúton mondunk köszönetet.

Irodalom

BARNA Gábor

1991 A megújuló Rózsafüzér. (Az élő lelki rózsafüzér ájtatossága és társulata a XIX–XX. századi népi vallásosságban.) In Bárdos István és Beke Margit (szerk.) Egyházak a változó világban. Esztergom, 319–322.

BÁLINT Sándor

1974 Szeged-alsóvárosi vallásos társulatok és egyesületek. In Hofer–Kisbán–Kaposvári (szerk.) 115–124.

BIELEK Gábor–CZEGLÉDI Imre

1986 Gyula. Szent József-templom. Tájak, Korok, Múzeumok Kiskönyvtára. Budapest.

CSICSAY Alajos

1893 Az „Élő-Rózsafüzér Társulat”-ról. Hiteles források után összegyűjtötte s több hasznos történeti példával és imával bővítette – gyulai római katolikus s. lelkész. Gyula.

HOFER Tamás–KISBÁN Eszter–KAPOSVÁRI Gyula (szerk.)

1974 Paraszti társadalom és műveltség a 18–20. században. II. Mezővárosok. Budapest–Szolnok.

JÁROLI József

1991 A gyulai földrész társulatok szerepe az egyházközség életében. In Bárdos István és Beke Margit (szerk.) Egyházak a változó világban. Esztergom, 487–489.

KARÁCSONYI János

1896 Békésvármegye története I–III. Gyula.

SCHERER Ferenc

1938 Gyula város története I–II. Gyula.

SCHERER Ferenc

1941 Békés vármegye társadalma 1695–1848. Gyulai Dolgozatok 3. Szerk.: Implom József, Gyula.

STEIB János

1924 A gyulai Józsefváros története 1724–1924. Gyula.

Járolí József

Die Geschichte der Rosenkranzbruderschaft in Deutsch-Gyula

Die in Gyula im Jahre 1724 und nach 1738 angesiedelten Deutschen lebten in einem unabhängigen Marktflecken bis 1857. Sie hatten keine eigene Pfarrei, sie waren von dem deutschen Kaplan des Hauptfarramtes der Stadt betreut. Die Rosenkranzbruderschaft wurde in der deutschen Gemeinde im 1891 gegründet. Der Leiter der Bruderschaft (*Präses, Director*) war der deutsche Kaplan, ihre Amtsträger waren die *Oberin* und die *Führerinnen*. Die Versammlungen der *Mitglieder* fanden jedes Jahr im Oktober statt. Der erste Samstag des Monats war die Zeit der Wechsel der sog. Geheimnisse. Für die lebendigen und gestrobenen Mitglieder hat man an ersten Sonntagen bzw. im November Messe halten lassen. Beim Begräbniss von Mitglieder haben die Mitglieder gemeinsam teilgenommen. Die Bruderschaft, die bis heute lebt und wirkt, betreut die Hl. Josephskirche.

